

В. Г. Сизон,
к. держ. упр., доцент кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності
та дорадництва, Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5453-369X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.24.339

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ПРОГРАМ, СПРЯМОВАНИХ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

V. Syzon,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration,
Innovations Management and Consulting National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

STATE FINANCIAL SUPPORT FOR PROGRAMS AIMING AT THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC PRODUCTION DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATE

У статті проведено комплексний аналіз державної фінансової підтримки програм, спрямованих на розвиток вітчизняного виробництва у період воєнного стану, з акцентом на оцінці ефективності ключових інструментів щодо стійкості і відновлення бізнесу. Розглянуто основні фінансові інструменти підтримки бізнесу в Україні під час війни, зокрема програму пільгового кредитування "Доступні кредити 5-7-9 %"; грантові програми урядового проєкту "єРобота"; державні гарантії на портфельній основі для кредитів підприємствам; цільові компенсації та субсидії на прикладі підтримки купівлі української техніки агровиробниками. Встановлено, що саме програма пільгового кредитування "Доступні кредити 5-7-9 %" відіграла важливу роль у підтримці кредитування бізнесу, оскільки саме завдяки державній компенсації відсоткових ставок банківське кредитування не зупинилося, а портфель субсидованих позик з початку повномасштабного вторгнення зріс більш ніж удвічі. За програмою "єРоботи" держава спрямувала на гранти для старту або розвитку бізнесу більше 10 млрд грн, основними стали гранти для переробної промисловості, адресовані бізнесу, у тому числі релокованому із зон бойових дій. З'ясовано, що грантові програми мають низку принципових відмінностей від пільгових кредитів, зокрема це безповоротне фінансування, що для бізнесу з високим рівнем воєнних ризиків є критичним, оскільки вони отримують можливість інвестувати в обладнання, релокацію і модернізацію без додаткового боргового навантаження. З'ясовано, що бізнес, який скористався програмами "5-7-9 %" або грантами "єРобота", демонструє вищу ймовірність продовження діяльності, меншу глибину падіння оборотів і більшу схильність зберігати зайнятість, ніж бізнеси без доступу до державної фінансової підтримки. Аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду використання програм субсидій і пільгових кредитів у період пандемії COVID-19 у країнах ЄС та в Україні в умовах повномасштабної війни продемонстрував, що своєчасні державні інтервенції дозволяли зберегти робочі місця й уникнути хвилі масових банкрутств. Виокремлено низку проблем надання державної фінансової підтримки, зокрема це нерівномірний територіальний розподіл грантів та складності процедур для мікробізнесу.

The article provides a comprehensive analysis of state financial support for programs aimed at developing domestic production during martial law, with an emphasis on assessing the effectiveness of key instruments for business resilience and recovery. The main financial instruments for supporting business in Ukraine during the war were considered, in particular the preferential lending program "Affordable Loans 5-7-9%"; grant programs of the government project "eWork"; state guarantees on a portfolio basis for loans to enterprises; targeted compensations and subsidies on the example of supporting the purchase of Ukrainian equipment by agricultural producers. It was established that the preferential lending program "Affordable Loans 5-7-9%" played an important role in supporting business lending, since it was thanks to the state compensation of interest rates that bank lending did not stop, and the portfolio of subsidized loans has more than doubled since the beginning of the full-scale invasion. Under the "eWorks" program, the state allocated more than UAH 10 billion for grants for starting or developing businesses, the main ones being grants for the processing industry, addressed to businesses, including those relocated from combat zones. It was found that grant programs have a number of fundamental differences from soft loans, in particular, this is non-repayable financing, which is critical for businesses with a high level of military risks, as they get the opportunity to invest in equipment, relocation, and modernization without additional debt burden. It was found that businesses that took advantage of the "5-7-9%" programs or "eWorks" grants demonstrate a higher probability of continuing operations, a lower depth of decline in turnover, and a greater tendency to maintain employment than businesses without access to state financial support. An analysis of foreign and domestic experience in using subsidy programs and preferential loans during the COVID-19 pandemic in EU countries and in Ukraine in the context of a full-scale war demonstrated that timely state interventions made it possible to preserve jobs and avoid a wave of mass bankruptcies. A number of problems in providing state financial support were identified, in particular, the uneven territorial distribution of grants and the complexity of procedures for microbusinesses.

Ключові слова: державні механізми, фінансові інструменти, програма "5-7-9%", післявоєнна відбудова, державна програма компенсації вартості розмінування, воєнний стан, пільгове кредитування, стійкість.

Key words: state mechanisms, financial instruments, "5-7-9%" program, post-war reconstruction, state program for compensation for the cost of demining, martial law, preferential lending, stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України спричинила одночасний шок пропозиції, попиту й фінансової системи, що особливо гостро позначилося на малому та середньому бізнесі. На цьому тлі державна фінансова підтримка бізнесу, здатного зберігати й нарощувати виробництво, перетворилася з інструменту розвитку на інструмент економічного виживання й національної безпеки.

Наразі державна фінансова підтримка бізнесу здійснюється в умовах жорсткого бюджетного обмеження і конкурує з пріоритетами оборони, соціального захисту і відновлення критичної інфраструктури, що істотно змінює як дизайн, так і очікувані результати фінансових програм. І хоча всі розуміють, що підтримка бізнесу під час війни є стратегічно важливою, оскільки це і підтримка економіки, і національної безпеки, проте, в умовах вкрай обмежених фінансових ресурсів — це надскладне завдання. Підтримати бізнес необхідно, адже він забезпечує економічну стійкість та зайнятість населення, а також забезпечує збереження та розви-

ток вітчизняних виробничих ланцюгів. Під час війни руйнуються логістичні маршрути та постачання. Ми всі є свідками того, що у зоні активних бойових дій, звідки вже евакуювали більшу частину населення залишаються працювати представники малого бізнесу, які забезпечують людей, що не хочуть виїжджати продуктами харчування і товарами першої необхідності. Ось у таких та інших критичних і водночас важливих для держави ситуаціях необхідно реалізовувати інструменти державної фінансової підтримки бізнесу — пільгове кредитування, гранти, часткову компенсацію відсотків, державні гарантії тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Стан досліджуваної теми можна охарактеризувати таким чином: ключові компоненти проблеми описані, але цілісної картини саме державної фінансової підтримки програм розвитку вітчизняного виробництва у період воєнного стану допоки немає. У теоретико-методологічному плані досить ґрунтовно опрацьовано категорію фінансового забезпечення сталого розвитку бізнесу: у праці Андрухович Д. фінансова підсистема трактується як інтегрований комплекс джерел, інструментів і ме-

ханізмів, де бюджетні ресурси, гарантії, пільгове кредитування та публічно-приватне партнерство розглядаються як ключові важелі довгострокового зростання й модернізації бізнесу [2]. Галуzeвий зріз репрезентовано насамперед дослідженням Прокопенка Н., який розкрив вплив євроінтеграційних процесів на модель фінансової підтримки бізнесу і продемонстрував необхідність узгодження національних інструментів з правилами державної допомоги ЄС [9]. Ближче до нашої проблематики підходять праці, присвячені державній підтримці бізнесу у воєнний період. В. Лойко і Б. Александров проаналізували динаміку чисельності малого та середнього бізнесу, масштаби падіння активності й основні інструменти підтримки (релокація, пільгове кредитування, податкові послаблення, грантові програми), наголосивши на критичній ролі фінансових інтервенцій для виживання малого та середнього бізнесу в умовах війни [1]. Дніпров О., Прокопенко Н. та ін. дослідили пошкодження інфраструктури внаслідок бойових дій на території України, виявили глобальні ризики в питаннях енергетичної безпеки, продовольчих ресурсів та економічної стабільності та запропонували інструменти для планування та реалізації відновлення територіальних громад [9]. Д. Андрухович систематизувала комплекс заходів державної підтримки підприємств у воєнний період — від податкових пільг і кредитно-гарантійних програм до спеціальних механізмів підтримки експорту і зміцнення фінансової стійкості та показала їхній зв'язок із макrorівневою стійкістю економіки [2]. Александров Б. деталізував трансформацію підприємницького середовища, зокрема скорочення кількості промислових суб'єктів, вплив воєнних ризиків на аграрний і переробний сегменти, а також описала використання програм на кшталт "5-7-9 %" для пом'якшення шоку [1].

У наявних дослідженнях відсутній цілісний аналіз того, як саме державні фінансові інструменти: пільгові кредити, гранти, гарантії і бюджетні програми впливають на розвиток і відновлення вітчизняного бізнесу у період воєнного стану. Публікації описують окремі механізми підтримки, але не зіставляють їх із реальними фінансовими даними та не оцінюють їхню ефективність у контексті забезпечення стійкості малого та середнього бізнесу. Саме цю прогалину й заповнює стаття, пропонуючи комплексний, заснований на фактичних даних, аналіз фінансової підтримки бізнесу.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є комплексний аналіз державної фінансової підтримки програм, спрямованих на розвиток вітчизняного бізнесу у період воєнного стану, з акцентом на оцінку ефективності ключових фінансових інструментів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На рівні політики уряд і міжнародні партнери акцентують, що саме малий і середній бізнес має стати ядром повоєнного відновлення, зокрема через розвиток пере-

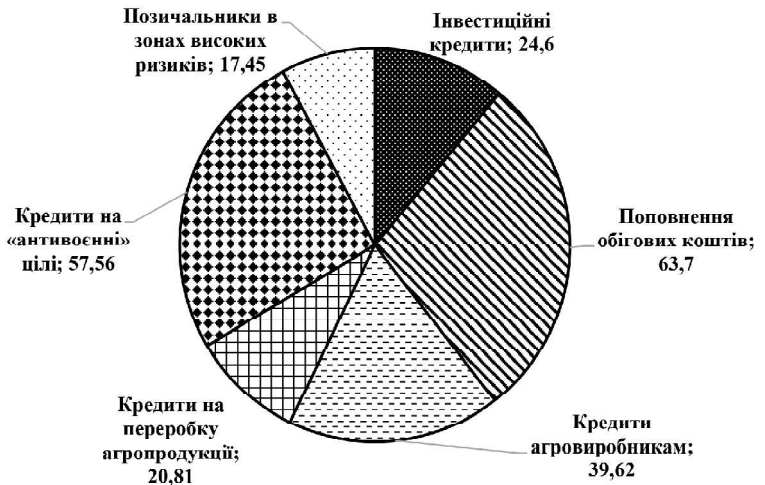

Рис. 1. Структура кредитів за програмою "5-7-9 %" у період воєнного стану (лютий 2022 р. — дотепер)

Джерело: систематизовано на основі аналізу [3].

робної промисловості, реконфігурацію ланцюгів доданої вартості й локалізацію виробництва для внутрішнього ринку та експорту.

На сьогоднішній день, тобто станом на кінець 2025 року, ключовими інструментами фінансової підтримки бізнесу, які безпосередньо впливають на бізнес в умовах воєнного стану, є:

- програма пільгового кредитування "Доступні кредити 5-7-9 %";
- грантові програми урядового проєкту "єРобота" (зокрема гранти на переробні підприємства, садівництво, теплиці);
- державні гарантії на портфельній основі для кредитів підприємствам;
- цільові компенсації та субсидії (наприклад, компенсація відсоткових ставок, підтримка купівлі української техніки агровиробниками).

Розглянемо ці інструменти більш детально.

За інформацією Міністерства фінансів, у період дії воєнного стану (з лютого 2022 р. дотепер) за програмою "Доступні кредити 5-7-9 %" було укладено 60 317 кредитних угод на загальну суму 237,5 млрд грн [3] (рис. 1).

Національний банк у Звіті про фінансову стабільність за червень 2024 р. відзначив, що програма "5-7-9%" відіграла важливу роль у підтримці кредитування бізнесу в 2022 р.: попри глибоку рецесію, саме завдяки державній компенсації відсоткових ставок банківське кредитування не зупинилося, а портфель субсидованих позик з початку повномасштабного вторгнення зріс більш ніж удвічі — до 129 млрд грн на початок червня 2024 р. [3]. Важливо, що, за даними тієї ж публікації НБУ, домінуючими бенефіціарами програми були сільське господарство та торговельні компанії. На сектор "інша переробна промисловість" припадало близько 2,8 % портфеля "5-7-9%", на легку промисловість — 0,5 %, на виробництво будівельних матеріалів — 0,9 % (разом приблизно 4,2 % портфеля) [4]. Тож хоча програма є масштабним інструментом макрофінансової стабілізації бізнесу, її прямий ефект саме на виробничі підприємства (за межами агросектора) є відносно обмеженим у порівнянні з потенціалом.

Таблиця 1. Основні напрями грантової підтримки виробничих підприємств у межах проєкту "єРобота"

Напрямок програми	Період, станом на	Кількість проєктів	Обсяг підтримки	Коментар
Мікрогранти «Власна справа»	квітень 2023 р.	3 727	876 млн грн	Переважають малі виробничі та сервісні бізнеси, створення робочих місць.
Гранти на переробні підприємства (перша хвиля)	квітень 2023 р.	239	понад 1,3 млрд грн	Інвестиції у переробку агропродукції, деревообробку, харчову промисловість.
Гранти на садівництво «Свій сад»	квітень 2023 р.	74	152 млн грн	Створення сировинної бази для переробних підприємств харчової промисловості.
Гранти на тепличні господарства	квітень 2023 р.	10	51 млн грн	Інтенсивне овочівництво, орієнтоване на переробку та внутрішній ринок.
Усі гранти «єРоботи»	вересень 2024 р.	–	9,3 млрд грн	Сукупна підтримка старту й розвитку бізнесу, значна частка – виробництво.
Гранти для переробної промисловості (сумарно)	липень 2025 р.	1 027	понад 5,1 млрд грн	Цілеспрямована підтримка переробних підприємств у всіх регіонах України.

Джерело: систематизовано на основі аналізу [4–5].

Водночас перетікання частини ресурсів програми в "антивоєнні" кредити і кредити в зонах високого ризику створює специфічну форму підтримки виробництва: йдеться не стільки про розширення виробничих потужностей, скільки про забезпечення фізичного виживання підприємств, які змушені релокуватися, відновлювати пошкоджені активи або працювати в умовах постійних обстрілів [4].

Другим ключовим блоком інструментів є грантові програми урядового проєкту "єРобота", які з 2022 р. стали важливим каналом безповоротного фінансування інвестиційних проєктів у виробничому секторі. За інформацією Міністерства економіки станом на квітень 2023 р., у межах "єРоботи" було схвалено понад 4000 грантів на загальну суму понад 2,4 млрд грн, у тому числі: 3 727 мікрогрантів за програмою "Власна справа" (876 млн грн), 239 грантів на переробні підприємства (понад 1,3 млрд грн), 74 гранти на закладання садів (152 млн грн) і 10 грантів на створення тепличних господарств (51 млн грн) [5].

Аналітики Національного інституту стратегічних досліджень узагальнює, що загалом за час дії "єРоботи" держава спрямувала на гранти для старту або роз-

витку бізнесу 9,3 млрд грн, причому вагому частку становили саме виробничі та переробні проєкти [4]. Окремим напрямом стали гранти адресовані бізнесу, у тому числі релокованому із зон бойових дій [4].

Згідно з офіційним повідомленням уряду від липня 2025 р., за три роки реалізації грантових програм для переробної промисловості державну підтримку отримали 1027 підприємств з усіх регіонів України на загальну суму понад 5,1 млрд грн [5]. В таблиці 1 наведено основні напрями грантової підтримки бізнесу у межах проєкту "єРобота".

Важливо також підкреслити, що грантові програми мають низку принципів відмінностей від пільгових кредитів. Передусім йдеться про безповоротне фінансування, що для бізнесу з високим рівнем воєнних ризиків є критичним: вони отримують можливість інвестувати в обладнання, релокацію і модернізацію без додаткового боргового навантаження. Крім цього, конкурсний характер відбору проєктів (бізнес-плани, створення робочих місць, оцінка рентабельності) дозволяє таргетувати ресурси на більш перспективні й стійкі бізнес-моделі.

Водночас дослідження засвідчують і низку проблем. Частина авторів акцентує на нерівномірному територіальному розподілі грантів (певна концентрація у відносно безпечних центральних і західних регіонах), складності процедур для мікробізнесу, а також ризиках "паперового" створення робочих місць [6].

Окрім кредитів "5-7-9 %" і грантів, держава застосовує портфельні державні гарантії, що покривають частину ризиків банків за кредитами бізнесу. Це дозволяє залучати комерційні ресурси для фінансування інвестиційних проєктів, знижуючи вимоги до застави. Додатково запроваджуються: компенсація частини вартості української сільськогосподарської техніки, що стимулює попит на продукцію машинобудівних підприємств; податкові пільги і пільгові умови підключення для резидентів індустриальних парків, які мають орієнтуватися саме на виробництво [5].

Ефективність державної фінансової підтримки виробничих підприємств доцільно оцінювати за кількома вимірами (рис. 2).

Вплив на стійкість і виживання підприємств. Емпіричні дослідження [7, 8] свідчать, що державна підтримка у формах пільгового кредитування і

грантів істотно підвищує ймовірність виживання малих і середніх підприємств у кризових умовах. Досвід програм субсидій і пільгових кредитів у період пандемії COVID-19 у країнах ЄС продемонстрував, що своєчасні державні інтервенції дозволяли зберегти робочі місця й уникнути хвилі масових банкрутств. Аналогічні висновки щодо України в умовах повномасштабної війни роблять українські дослідники [7; 9].

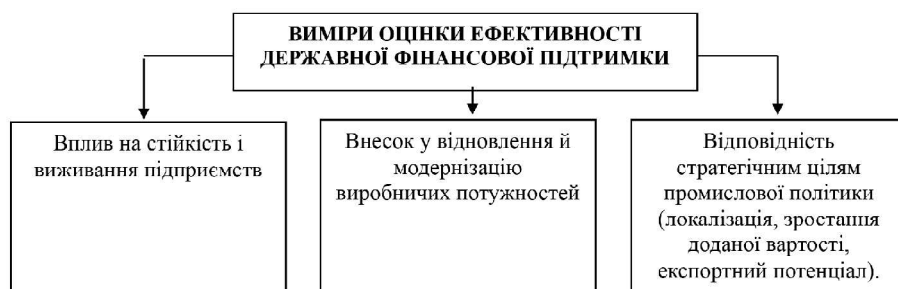

Рис. 2. Виміри оцінки ефективності державної фінансової підтримки виробничих підприємств

Джерело: розроблено автором.

Незалежна аналітична платформа VoxUkraine на основі аналізу опитувань малого і середнього бізнесу і статистики підтримки відзначає, що бізнес, який скористався програмами "5-7-9 %" або грантами "єРобота", демонстрували вищу ймовірність продовження діяльності, меншу глибину падіння оборотів і більшу схильність зберігати зайнятість, ніж бізнеси без доступу до підтримки [8]. Для бізнесу з виробничими потужностями це особливо важливо, оскільки "втрата" трудових колективів і компетенцій є більш руйнівною, ніж тимчасове зниження випуску. З точки зору банківської стабільності, НБУ зазначає, що портфель кредитів малого та середнього бізнесу у гривні, значною мірою сформований за рахунок "5-7-9 %", демонстрував кращу якість (нижчу частку NPL), ніж середній корпоративний портфель, а державні субсидії компенсували частину кредитного ризику для банків [3]. Це свідчить, що використання бюджетних ресурсів дозволило утримати канал банківського фінансування для бізнесу відкритим, а отже, підтримати життєздатність тисяч підприємств малого і середнього бізнесу.

Відновлення і модернізація виробничого потенціалу. Ефект програм підтримки на відновлення і модернізацію виробництва є більш амбівалентним. З одного боку, інвестиційні кредити "5-7-9 %" на суму 24,6 млрд грн і гранти для переробної промисловості (понад 5,1 млрд грн) створили фінансовий ресурс для оновлення обладнання, автоматизації виробничих процесів і релокації підприємств [4]. З іншого — масштаби руйнувань у прифронтових регіонах та окупованих територіях є настільки значними, що поточний обсяг програм доки не здатний компенсувати втрати бізнесу.

Наразі більша частина програм (особливо кредитних) орієнтована на коротко- і середньострокові потреби, що обмежує довгостроковий трансформаційний ефект. Гранти "єРоботи" для переробних підприємств, садів і тепличних господарств створюють важливі "осередки" індустріальної модернізації, але, за оцінками експертів, їхній масштаб радше відповідає завданню підтримки малого і середнього бізнесу та агропереробки, ніж переоброєнню великих промислових комплексів [5].

Відповідність стратегічним цілям промислової політики та основні обмеження. З погляду стратегічних цілей промислової політики — локалізація виробництва, зростання доданої вартості, експортна орієнтація, декарбонізація — нинішня система державної фінансової підтримки має як сильні сторони, так і суттєві обмеження. До сильних сторін можна віднести:

- таргетованість на переробку і створення нових виробництв (гранти для переробної промисловості, садівництва, тепличних господарств);
- підтримку експортного потенціалу через фінансування переробки агропродукції, що зменшує частку сировинного експорту;
- інтеграцію з інструментами міжнародної підтримки (програми UNDP з бюджетом 140 млн дол. США на підтримку МСП у 2024—2027 рр., включно з виробничими підприємствами) [4; 5].

Серед ключових обмежень, які виділяють як наукові дослідження, так і експертні огляди, варто назвати:

- обмежений фінансовий простір: при частці економічної діяльності в державному бюджеті на рівні близько

3 % навіть істотне перерозподілення в межах 0400 не здатне забезпечити масштабне індустріальне відновлення [5];

- галузеву асиметрію: домінування агросектора в кредитному портфелі "5-7-9 %" і порівняно низька частка "іншої переробної промисловості", легкої промисловості й виробництва будівельних матеріалів [4];

- інституційні ризики: складність процедур отримання підтримки для мікробізнесу, нерівномірний регіональний розподіл грантів, ризики зловживань і недостатньої прозорості критеріїв відбору [6];

- невідповідність між короткостроковим "антикризовим" дизайном програм і довгостроковими завданнями промислової трансформації (декарбонізація, глибока переробка, інтеграція у європейські ланцюги доданої вартості) [4].

Усі сильні та слабкі сторони державної фінансової підтримки бізнесу проаналізовано та враховано у Законі України "Про Державний бюджет України на 2026 рік". Зокрема видатки та надання кредитів із державного бюджету у 2026 році становитимуть 4 трлн 824,1 млрд грн, що на 121,2 млрд грн більше, ніж у 2025 році. На агропромисловий комплекс заплановано виділити 14,1 млрд грн (+4,5 млрд грн до 2025 року), зокрема:

- 9,5 млрд грн — фінансова підтримка сільгоспвиробників (дотація на 1 га для прифронтових територій, страхування сільгосппродукції, зрошення/меліорація — 0,2 млрд грн);
- 2,6 млрд грн — підтримка фермерів (кредитування, дотація на 1 га, дотації на корів, кіз та овець);
- 2 млрд грн — гуманітарне розмінування сільськогосподарських земель ("Державна програма компенсації вартості розмінування);
- 18 млрд грн — на програму "Доступні кредити "5-7-9 %".

Тож у бюджеті на 2026 рік закладено значні кошти для підтримки бізнесу, але попри відчутний позитивний вплив на формування стійкості значної кількості малого та середнього бізнесу, сучасна система державної фінансової підтримки ще не перетворилася на повноцінний "двигун" структурної модернізації. Для цього потрібна більш глибока інтеграція фінансових інструментів із загальною промисловою та інвестиційною стратегією, а також збільшення масштабу підтримки за рахунок поєднання бюджетних і донорських ресурсів. Ключовими напрямками подальшого вдосконалення державної фінансової підтримки виробництва можуть бути: фокусування кредитних і гарантійних програм на інвестиційних проєктах із високою доданою вартістю, зокрема в машинобудуванні, хімії, будівельних матеріалах та "зеленій" енергетиці; розширення масштабів грантової підтримки для промисловості за рахунок поєднання бюджетних, донорських і фінансово-інституційних ресурсів; підвищення прозорості, прогнозованості та регіонального балансу розподілу грантів і пільгових кредитів; інтеграція фінансових програм у цілісну промислову стратегію, узгоджену з європейськими політиками (Green Deal, CBAM, нова промислова політика ЄС).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ НАУКОВИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведений аналіз дозволяє зробити низку узагальнюючих висновків щодо державної фінансової підтрим-

ки програм, спрямованих на розвиток вітчизняного бізнесу в Україні у період воєнного стану. Основою антикризового фінансування бізнесу стала програма "Доступні кредити 5-7-9 %", яка забезпечила понад 237 млрд грн кредитів у період воєнного стану, включно з 24,6 млрд грн інвестиційних кредитів та значними обсягами позик на "антивоєнні" цілі, підтримку агровиробників і переробки. Вона відіграла ключову роль у збереженні діяльності тисяч підприємств малого та середнього бізнесу. Грантові програми "єРобота" стали важливим додатковим інструментом прямої підтримки діяльності бізнесу. З'ясовано, що державна фінансова підтримка істотно підвищила шанси на стійкість малого та середнього бізнесу в період воєнного стану. Водночас масштаб і дизайн програм фінансової підтримки бізнесу допоки є недостатнім для розв'язання актуальних завдань забезпечення належного функціонування бізнесу в Україні.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на вивченні впливу державної фінансової підтримки на формування малого і середнього бізнесу під час воєнного стану.

Література:

1. Лойко В., Александров Б. Підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2023. Т. 1, № 11. С. 228—237. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0119>

2. Андрухович Д. Р. Вітчизняні підприємства у воєнний період і заходи їх державної підтримки. Збірник наукових праць Державного податкового університету. 2023. № 1. С. 63—84. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2023.63-84>.

3. Міністерство фінансів України. За час дії воєнного стану підприємці отримали 60 317 кредитів на 2 375 млрд грн за програмою "Доступні кредити 5-7-9". 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_chas_dii_voennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrld_grn_zh_programoiu_dostupni_krediti_5-7-9-4780

4. Національний інститут стратегічних досліджень. Інструменти підтримки бізнесу у воєнний час: вересень 2024 року. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyu-chas-veresen-2024-roku>

5. Кабінет Міністрів України. 51 млрд грн держпідтримки для понад тисячі підприємств: результат трьох років роботи грантів для переробної промисловості. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-51-mlrd-hrn-derzhavnoi-pidtrymky-dlia-ponad-tysiachi-pidpriemstv-rezultat-trokh-rokiv-roboty-hrantiv-dlia-pererobnoi-promyslovosti>

6. Міністерство економіки України. "єРобота": українці отримали понад 4 000 грантів від держави на розвиток бізнесу. 2023. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=ffb7f231-4a2c-4c9a-92dc-5e76374e3678&lang=uk-UA&title=Robota-UkrainciOtrimaliPonad4>

7. European Central Bank. Assessing corporate vulnerabilities in the euro area. Economic Bulletin, 2022. Issue 2. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202202_02~7a61e442be.en.html

8. VoxUkraine. Стійкість малого і середнього бізнесу України у війні: виклики, політика і майбутнє. 2025. URL: <https://voxukraine.org/stijkist-malogo-i-serednogo-biznesu-ukrayiny-u-vijni-vyklyky-polityka-i-majbutnye>

9. Грищенко І., Гулевець Д., Прокопенко Н., Дніпров О., Стадніков В. Використання геоінформаційних систем для планування та реалізації відновлення територіальних громад. Sapienza: Міжнародний журнал міждисциплінарних досліджень, 6 (2), 2025. <https://doi.org/10.51798/sijis.v6i2.1008>

References:

1. Loiko, V. and Aleksandrov, B. (2023), "Support and development of small and medium-sized business in Ukraine during the war", European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations, vol. 1, no. 11, pp. 228—237.

2. Andrukhovych, D. R. (2023), "Ukrainian enterprises during the war and measures of their state support", Scientific Papers of the State Tax University, vol. 1, pp. 63—84.

3. Ministry of Finance of Ukraine (2025), "60,317 loans worth UAH 237.5 billion issued under the 5-7-9% programme during martial law", available at: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_chas_dii_voennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_60_317_kreditiv_na_2375_mlrld_grn_zh_programoiu_dostupni_krediti_5-7-9-4780 (Accessed 27 Nov 2025).

4. National Institute for Strategic Studies (2024), "Business support instruments during wartime: September 2024 review", available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyu-chas-veresen-2024-roku> (Accessed 27 Nov 2025).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2025), "UAH 5.1 billion of state support for more than a thousand enterprises: three years of grants for processing industry", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-51-mlrd-hrn-derzhavnoi-pidtrymky-dlia-ponad-tysiachi-pidpriemstv-rezultat-trokh-rokiv-roboty-hrantiv-dlia-pererobnoi-promyslovosti> (Accessed 27 Nov 2025).

6. Ministry of Economy of Ukraine (2023), "eRobota: Ukrainians received more than 4,000 state business grants", available at: <https://me.gov.ua/News/Detail?id=ffb7f231-4a2c-4c9a-92dc-5e76374e3678&lang=uk-UA> (Accessed 27 Nov 2025).

7. European Central Bank (2022), "Assessing corporate vulnerabilities in the euro area", Economic Bulletin, vol. 2, available at: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202202_02~7a61e442be.en.html (Accessed 27 Nov 2025).

8. VoxUkraine (2025), "Resilience of SMEs in Ukraine during the war: challenges, policy and future", available at: <https://voxukraine.org/stijkist-malogo-i-serednogo-biznesu-ukrayiny-u-vijni-vyklyky-polityka-i-majbutnye> (Accessed 27 Nov 2025).

9. Gryshchenko, I., Gulevets, D., Prokopenko, N., Dniprov, O. and Stadnikov, V. (2025), "The use of geoinformation systems for planning and implementing the restoration of territorial communities". Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies, vol. 6, no. 2. <https://doi.org/10.51798/sijis.v6i2.1008>

Стаття надійшла до редакції 06.12.2025 р.